

UPPSALA UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Terminskurs 4

HT 2023

Seminarieuppgifter

Straffrätt

Innehåll

Seminarie 1: Straffrättens allmänna del	5
SEMINARIUM 1: Otillåten gärning I	7
SEMINARIUM 2: Otillåten gärning II.....	9
SEMINARIUM 3: Personligt ansvar I.....	11
SEMINARIUM 4: Personligt ansvar II	13
SEMINARIUM 5: Osjälvständiga brottsformer.....	15
 Seminarie 2: Straffrättens speciella del	 17
SEMINARIUM 6: Kränkning och integritet I.....	19
SEMINARIUM 7: Kränkning och integritet II	21
SEMINARIUM 8: Besittning och rättighet	23
SEMINARIUM 9: Oredlighet och trolöshet.....	25
SEMINARIUM 10: Äkthet och sanning.....	27
SEMINARIUM 11: Specialstraffrätt	29
 Seminarie 3: Fördjupning allmänna delen.....	 31
SEMINARIUM 12: Fara och otillbörlighet.....	33
SEMINARIUM 13: Orsakande och gärningsculpa.....	35
 Seminarie 4: Påföljdsbestämning	 37
SEMINARIUM 14: Påföljder I	39
SEMINARIUM 15: Påföljder II.....	41
SEMINARIUM 16: Påföljder II.....	43
SEMINARIUM 17: Påföljder IV	45

Seminarieserie 1

Straffrättens allmänna del

Den första seminarierien består av fem seminarier. Under dessa seminarier behandlas alla delar i det s.k. *brottsbegreppet*. Den litteratur som framför allt är aktuell här är Kriminalrättens grunder. Även Brottbalkskommentaren del I och II (Brottsbalken – en kommentar) samt Specialstraffrätt läses i relevanta delar under första seminarierien.

Tyngdpunkten i seminarierie 1 ligger på generella begrepp, principer och regler som gäller vid alla typer av brott (*straffrättens allmänna del*), vilka enbart delvis är reglerade i lag. Seminarierna i denna serie belyser straffrättens allmänna del med frågor utifrån de särskilda brotten (*straffrättens speciella del*).

Uppgifterna kan ibland kanske framstå som enklare, eller mer självklara, än vad de i själva verket är. Det är inte ovanligt att flera lagrum kan vara aktuella och det förutsätts således att ni i basgruppen diskuterar alternativa lösningar. Om ni i basgruppen inte är överens angående en lösning på en viss fråga ska det inte ses som ett problem utan som ett utrymme för diskussion under seminariet. Uppgifterna syftar till att du som student ska lära dig att hitta strukturer och argument för olika möjliga slutsatser. Seminarielärarens uppgift är inte att ge lösningar utan att säkerställa att lösningar diskuteras av seminariedeltagarna.

När du läser kurslitteraturen och löser seminarieuppgifterna är det viktigt att tänka på att straffrätt skiljer sig från den form av juridik du kan ha läst tidigare på programmet. Partsförhållandet i straffrätten innebär statens ingripande mot en enskild individ. Kraven på förutsebarhet och skydd mot godtycklig maktutövning gör att det är nödvändigt med en mycket precis begreppsbildning och systematik vad gäller både allmänna och speciella delen. Detta kan till en början framstå som stelt och lite verklighetsfrånvänt, men är nödvändigt för att upprätthålla den grundläggande straffrättsliga *legalitetsprincipen*. Det gäller också att vara uppmärksam på att ord och uttryck som känns igen från media, filmer och böcker ofta har en annan innebörd i straffrättsdogmatiken. Var därför inte för snabb med dina slutsatser.

Trots att kurslitteraturen inte är gammal har den relativt omfattande lagstiftningsverksamheten på straffrättens område de senaste åren gjort att ändringar skett som inte omfattas av kurslitteraturen. Det är då viktigt att komma ihåg att lagtexten är central i straffrätt, och att den har företräde framför kurslitteraturen. Inför terminen har, för kursen relevanta lagändringar, efter senaste upplagan av Brottbalkskommentaren, i form av propositionernas sammanfattningar och författningskommentarer kommer att finnas tillgängliga på Studium. Lagändringar som träder i kraft under kursens gång kommer inte att tas upp på tentamen. De rättsfall som valts ut inför varje seminarium, och som finns i rättsfallshäftet, har valts utifrån att de framför allt bidrar till förståelse för seminariets ämne men också som hjälp för besvarande av vissa frågor.

SEMINARIUM 1

OTILLÅTEN GÄRNING I

(NJA 2007 s. 369 och NJA 2021 s. 1197)

Inledningsvis kommer seminarieläraren att kort berätta om upplägget för straffrättsdelen på T4.

Under seminariet kommer vi främst att behandla frågor med anknytning till *brottsbeskrivningsenlighet*. Det handlar om att i första hand diskutera vilka *straffbelagda gärningar* som kan komma i fråga (vilket bygger på att man kan motivera hur man har tolkat en straffbestämmelse). Var uppmärksam på att brottsbeskrivningar ofta innehåller flera rekvisit som behöver vara uppfyllda för att det ska vara fråga om en brottslig gärning. Frågan är alltså vilket eller vilka lagrum som kan tillämpas på de nedan beskrivna gärningarna och varför, eller varför en gärning inte passar in i något lagrum och därmed inte utgör en brottslig gärning. Vad i händelseförloppet innebär att *fullbordanspunkten* nås för de olika brotten? Diskutera även om den *gärning* som aktualiseras utgör en *handling* eller en *underlåtenhet*. Samtliga de i uppgifterna namngivna personernas gärningar ska diskuteras. Här introduceras också begreppet *gärningsculpa*, vilket kommer att behandlas vidare i seminarieserie 3.

Alla gärningar beskrivna nedan utförs i Sverige varför frågor om nationella begränsningar inte behöver beaktas. Frågor om *rättfärdigande omständigheter* och *personligt ansvar* (uppsåt och oaktsamhet) behandlas under senare seminarier och ska inte tas upp nu. Vad personerna avsett eller uppfattat går vi alltså inte in på.

Till seminariet bör du i första hand ha läst relevanta delar i Kriminalrättens grunder.

-
1. Sam, 17 år gammal, har ingen cykel och promenerar därför till sitt sommarjobb. Han brukar roa sig med att hitta genvägar. En gång sneddade han över en skolgård. Staketet runt skolområdet är så lågt att det var lätt för honom att hoppa över det. En annan gång gick han in i den lokala mataffären och genom den dörr längst bak i butiken som leder till personalrummet, vilket Sam vet eftersom hans bror Tim jobbar där. Sedan sprang Sam snabbt genom personalrummet och ut genom personalingången, vilket blev en lite kortare väg än att gå runt byggnaden.

Har Sam begått en eller flera brottsbeskrivningsenliga gärningar?

2. Pella är brudtärna på sin bästa väns bröllop. Som en överraskning har Pella korrekt ansökt och fått tillstånd att skjuta upp fyrverkeripjäser. Pella har under dagen plockat undan kring platsen där avfyrandet skulle ske för att inget skulle gå fel.

När det blev dags för avfyrandet av fyrverkerierna vid midnatt visade det sig att en av festdeltagarna under kvällen hade parkerat sin husbil på ett ställe så att en av fyrverkeripjäserna träffade husbilen och skadade den. Husbilsägaren var fortfarande på festen (men var på toaletten när Pella utannonserade "övertaskningen" varför han inte kunde agera).

(a) Har något brott begåtts? Bortse från eventuella brott enligt 13 kap. BrB och specialstraffrätt.

(b) Dagen efter bröllopet var Zarah ute och gick med sin hund Zero i det område där Pella hade skjutit upp sina raketer. Hunden nosade runt och stannade till. "Vad har du hittat?", frågade Zarah och tog upp vad hon trodde var en pinne. Det var en av de fyrverkeripjäser som Pella skjutit upp, men som inte smält av. Den exploderade nu i Zarahs hand, vilken skadades allvarligt.

Har någon brottsbeskrivningsenlig gärning begåtts?

3. Stella bestämmer sig en solig förmiddag för att ta sin gamla labrador Brallan till en av Uppsala kommuns hundrastgårdar. De senaste åren har Brallan tacklat av något och är inte längre lika förtjust i hopp och lek med andra hundar. Stella tänker trots det att det måste vara roligare att lufsa runt utan koppel en stund än att gå deras vanliga runda runt kvarteret. I parken träffar Stella en bekant som hon börjar prata med medan Brallan vandrar omkring förnöjt och luktar på diverse härligheter. På en bänk en bit bort från hundrastgården sätter sig Ove för att avnjuta en hamburgare. Brallan känner lukten av mat och blir plötsligt alldeles till sig. Innan Stella hinner reagera har Brallan hoppat över staketet till rastgården och sprungit fram till Ove. Ove försöker freda sig och håller ut hamburgaren från kroppen för att rädda den. Brallan hoppar då rakt mot hamburgaren och lyckas med sin kroppstyngd dra Oves axel ur led. Stella hinner fram till bänken först när skadan är skedd och förklarar förtvivlat att hon inte har sett Brallan hoppa på det sättet sedan hon var unghund.

Har Stella begått en brottsbeskrivningsenlig gärning?

4. Vera, 15 år gammal, har sagt ja till att passa sin lillebror Edward, 3 år, medan Veras pappa William och Edwards mamma Mona skulle gå på restaurang. Det började bra, men när Edward inte ville sova utan i stället sprang runt och drog ner böcker från bokhyllorna blev Vera till slut desperat. Hon gav Edward en hård knuff vilket gjorde att Edward trillade baklänges ner på golvet. Edward tittade häpet på Vera. Han varken skrek eller grät, vilket Vera tyckte var konstigt med tanke på hur hårt hon knuffat honom. Efter händelsen kunde Vera lugnt gå upp med Edward till hans säng och läsa en godnattsaga. Nästa dag var Edward lika glad som vanligt.

(a) Har Vera begått en brottsbeskrivningsenlig gärning? Kan föräldrarna på något sätt bli ansvariga?

(b) Hade det blivit någon skillnad om Vera var 13 år gammal?

SEMINARIUM 2

OTILLÅTEN GÄRNING II

(NJA 2005 s. 237)

Under seminariet bygger vi ut brottsbegreppet till att avse samtliga rekvisit för otillåten gärning. Utöver vilka *straffbelagda gärningar* som är begångna kommer vi att diskutera om det finns grund för att en gärning ändå är *straffri* (att det funnits en rättfärdigande omständighet som gör gärningen tillåten). Här tas också frågan om *nationella begränsningar* i straffrättsligt hänseende upp, dvs. om det finns nationella eller territoriella begränsningar för att ett brott enligt svensk lag ska anses ha begåtts.

Frågor om *personligt ansvar* (uppsåt och oaktsamhet) behandlas under senare seminarier och ska inte tas upp nu. Vad personerna avsett eller uppfattat går vi alltså inte in på.

1. Uffe och Kenneth känner varandra sedan många år. De har båda levt liv som i vissa sammanhang skulle beskrivas som brokiga. Båda har kämpat med långvarigt missbruk och har gjort några vändor hos kriminalvården. Uffe hävdar nu att Kenneth är skyldig honom pengar, efter att Kenneth har sålt ett mindre parti narkotika som Uffe menar egentligen tillhörde honom. De har stämt träff för att prata om saken. Kenneth har varit noga med att han vill ses på en offentlig plats. De har därför bestämt sig för att träffas på kvällstid på en parkering i ett industriområde; en plats där de kan tala ostört med varandra. Samtalet börjar lugnt men blir efter hand allt mer upprört. Snart anklagar Uffe och Kenneth varandra för alla tänkbara oförrätter som har förekommit dem emellan genom åren. Efter en lång stunds intensivt tjafsande tröttnar Uffe. Han tar fram en kniv ur jackfickan och säger till Kenneth att om han inte betalar vad han är skyldig nu på direkten så får han betala med sticksår i stället. Kenneth har dock inte kommit oförberedd till mötet. Han tar fram en revolver och lyfter den mot Uffe. ”Nu ska du ta och lugna ned dig”, väser Kenneth. Uffe verkar inte lyssna. Kenneth skjuter därför ett varningsskott som träffar vindrutan på den bil som Uffe har använt för att köra till platsen, och som står parkerad strax bakom Uffe. Uffe rycker till och sänker kniven och skriker ”Ok, ok, du vinner!”. Han backar sedan mot bilen, sätter sig i bilen och kör iväg med förarsätet och instrumentbrädan fulla av glassplitter. ”Hur ska jag nu förklara för syrran att hennes bil är skottskadad?”, funderar Uffe när han kör upp på motorvägen ut från stan.

Har Uffe och/eller Kenneth begått fullbordade otillåtna gärningar?

2. Polisen Anneli patrullerar i Uppsala. När hon tittar in genom ett skyltfönster ser hon hur en person – som hon känner igen som Bengt – försiktigt tar ned en dyr kostym från en klädställning som står uppställd en liten bit innanför dörren. Anneli ser hur

Bengt stoppar ner kostymen i en stor väska som han har med sig. Sedan går han ut ur butiken. Efter en kort promenad sätter sig Bengt på en parkbänk och drar igen väskans blixtlås. Anneli har då hunnit dit och går fram för att gripa Bengt (i enlighet med rättegångsbalkens regler). För att undvika tumult ber hon lugnt honom att lämna tillbaka kostymen som hon sett att han har tagit från butiken. Bengt nekar till att ha tagit något och reser sig upp. Anneli tar då ett löst grepp om Bengts arm och ber honom igen att lämna tillbaka kostymen, men han vägrar och rycker åt sig armen. Anneli tar ytterligare Bengt en gång i armen, men Bengt spjärrar emot och vägrar att röra sig ur fläcken. Anneli bryter då upp Bengts arm bakom hans rygg, vrider om hans överkropp och trycker hastigt ned honom mot bänken. Bengt som inte var beredd på detta faller handlöst till marken. I fallet slås två av Bengts tänder ut. För att Bengt ska ligga still placerar Anneli sitt knä mot hans rygg, och fortsätter att hålla hans arm i ett för Bengt obekvämt läge. Annelis kollega Calle kommer springande mot platsen. När Calle kommit fram till Anneli och Bengt hjälper han Anneli att få upp Bengt på benen igen. De kör Bengt till sjukhuset.

Har Bengt och/eller Anneli utfört någon otillåten gärning?

3. Anastasia och Christian hade arbetat för samma företag i några år när de upptäckte att de båda hade liknande sexuella intressen av BDSMF (Bondage, dominans, submission, masochism och fetisch). Företaget har sitt huvudkontor i Stockholm där både Anastasia och Christian arbetar. På en konferens i Italien där de båda deltar föreslår Christian att de ska leva ut sina fantasier. De kommer överens om att Anastasia först ska slå Christian med en piska och sedan rispa honom med kniv på ryggen. Därefter ska de ha samlag. Under konferensen genomför Anastasia och Christian det de kommit överens om. Då några av såren infekteras uppsöker Christian, när han kommer hem, läkare som bedömer att Anastasias handlande i vissa fall kommer att medföra ärrbildning på Christian.

Har Anastasia och/eller Christian utfört någon gärning som utgör brott enligt svensk lag? Finns det några nationella begränsningar?

SEMINARIUM 3

PERSONLIGT ANSVAR I

(NJA 2004 s. 176 och NJA 2011 s. 563)

Syftet med detta seminarium är att uppmärksamma de olika *skuldformer* som används inom straffrätten. Utgå från förutsättningarna som anges i uppgifterna, inklusive att gärningarna är otillåtna, och pröva om gärningsmannen agerat med uppsåt eller personlig oaktsamhet (om culpa är straffbelagd). Här bör också uppmärksammas vad som behöver vara täckt av uppsåt (*täckningsprincipen*).

1. Efter att ha blivit inspirerad av att lyssna på poddar om "True crime" och vikten av självförsvar skriker Lisa "Akta dig!" och kastar sin väska, fylld med kurslitteratur och en lagbok, så att den träffar Nicke. Resultatet av detta blir att han bryter den handled han höll upp för att skydda sig och får flera blåmärken. Hur blir skuldbedömningen i följande *alternativa* fall? (Det som står i en viss uppgift gäller endast för den och inte för någon annan uppgift.) Diskutera vilken form av uppsåt eller personlig oaktsamhet som Lisa begått gärningen med, och dra slutsatser.

(a) Lisa berättar att det primära inte var att skada Nicke utan hon gjorde det för att få bekräftat att väskan var sådan att den kunde skada en människa som fick den kastad på sig.

(b) Lisa säger att hon visserligen tänkte på att väskan kunde träffa Nicke och att han då kunde bli skadad, men hon räknade med att han skulle hinna undan och inte bli träffad när hon skrek.

(c) Lisa förklarar att hon var så berusad att hon inte tänkte på om det fanns någon i närheten eller inte när hon kastade iväg väskan. Därför tänkte hon inte heller på att Nicke, eller någon annan, skulle kunna bli träffad.

Diskutera vilken brottsbeskrivningsenlig gärning Lisa kan anses ha begått och diskutera Lisas uppsåt.

2. Fredrik har på nätet sett att personer erbjuder sex mot ersättning. Han kontaktade en av dem, Charlie, som lagt ut en bild, och de träffades veckan därpå. Fredrik betalade det begärda beloppet för den sexuella handlingen som genomfördes. Charlie är 16 år gammal, vilket innebär att brottet utnyttjande av barn genom *köp av sexuell handling*, 6 kap. 9 § BrB, objektivt sett begicks av Fredrik. Se även 6 kap. 13 §.

Hur blir skuldbedömningen för Fredrik avseende rekvisitetet "inte fyllt arton år" i följande *alternativa* fall? (Det som står i en viss uppgift gäller endast för den och inte

för någon annan uppgift.) Notera att frågan är begränsad till att avse endast detta rekvisit i brottsbeskrivningen, inte andra.

(a) Fredrik berättar att han är intresserad av barn och därför letat efter hemsidor där unga erbjuder sex mot betalning. När de träffades hade han frågat Charlie om åldern för att säkerställa att uppgiften 16 år stämde.

(b) Fredrik berättar att han trodde att Charlie var äldre än 18 år. De hade träffats utanför universitetet, på Charlies förslag, vilket hade styrkt Fredrik i den uppfattningen att Charlie var över 18 år. Charlie hade berättat om sin nya bil, minns Fredrik också. Det kan inte minderåriga ha hunnit med i livet innan de ens kunnat få körkort, tänkte han.

(c) Fredrik säger att han tyckt att Charlie såg vuxen ut, och betedde sig vuxet. Visserligen hade Fredrik hämtat upp Charlie utanför den högstadieskola där Fredriks egna barn går, men det hade inte fått Fredrik att tänka på annat än att det gällde att snabbt komma därifrån så att hans barn inte såg honom.

3. Kasper var på fotbollsderby mellan Hammarby och Djurgården tillsammans med några vänner. Kasper själv var inte så intresserad av fotboll, utan mer av den hulgankultur som omgärdar matcherna. Visitationen inför matchen var inte så bra och Kasper lyckades därför få med sig den bengal in på arenan som han tänkte slänga in på planen. Kasper slog sig glatt ned på Djurgårdens supporterläktare. En stund innan matchen började tände Kasper bengalen och kastade den mot den tomma planen. Han visste att han inte var så bra på att kasta långt, men trodde att bengalen skulle nå planen. Mange, som är en inbiten djurgårdssupporter som satt några rader längre ned på läktaren, träffades i huvudet av den brinnande bengalen. Träffen gjorde att en fläck av hår på Manges huvud sveddes bort och han fick en sårskada som gjorde ont ett bra tag efter händelsen. På sjukhuset sade läkaren att det hår som sveddes bort inte kommer att växa tillbaka.

Har Kasper begått brott? Bortse från eventuella överträdelser enligt ordningslagen (1993:1617).

SEMINARIUM 4

PERSONLIGT ANSVAR II

(NJA 2009 s. 234)

Seminarierna har tidigare uppmärksammat olika delar av brottsbegreppet. Nu ska samtliga delar beaktas, även om fokus är på de delar som rör personligt ansvar.

1. Bobbo och Andrei är klasskompisar men inte direkt nära vänner. Hur blir skuldbedömningen i följande alternativa fall?

(a) Bobbo tacklade Andrei på isbanan. Andrei var där för att träna konståkning och var inte alls med på att bli tacklad. Andrei föll och slog sitt knä så att det gjorde rejält ont men inget ben skadades. På fråga varför Bobbo gjorde som han gjort, svarade han att han förstod det som att Andrei var med på att de skulle spela hockey.

Har Bobbo begått brott?

(b) Senare på dagen såg Bobbo Andreis konståkningsskridskor hängande på Andreis cykel. ”Han låter säkert mig låna dem”, tänkte Bobbo och tog med sig skridskorna hem. Senare på kvällen tittade han närmare på konståkningsskridskorna och insåg att det inte var något för honom. Bobbo gick hem till Andrei och ringde på. När Andrei öppnade tackade Bobbo för lånet samt tillade att konståkning inte var hans grej och att han därför ville lämna tillbaka dem utan att ha testat dem på is.

Har Bobbo begått brott?

(c) Följande dag ser Andrei att Bobbo kommer gående mot honom. ”Hallå där, det är just dig jag letar efter, jag vill prata lite med dig!”, ropar Bobbo när han får syn på Andrei. Med tanke på att Andrei har en dyr vinterjacka på sig och att Bobbo dagen innan tagit Andreis skridskor tänker Andrei ”Oj, nu ska han råna mig också men denna gång ska jag stoppa honom i tid”. När Bobbo kommit fram till Andrei och sträcker fram ena handen enbart för att be om ursäkt för sina tidigare dumheter, som han nu ångrar och vill gottgöra, knuffar Andrei till Bobbo. Bobbo slår huvudet i marken och får av detta en hjärnskakning.

Har Bobbo eller Andrei begått brott?

d) Några veckor senare står Andrei på garageuppfarten och tvättar familjens bil med en högtryckstvätt då plötsligt Bobbo dyker upp. Bobbo, som kommer för att hämnas den hjärnskakning som Andrei orsakat, har en liten kniv med sig som han nu håller upp mot Andrei. Pulsen stiger kraftigt hos Andrei, som får tunnelseende och bara ser kniven. Andrei lyckas få ett bra grepp om högtryckssprutan och vattentrycket får Bobbo att tappa kniven och trilla. Andrei springer fram till Bobbo och börjar sparka

honom mot huvudet och kroppen under åtminstone en halv minut, tills en granne skyndar till och avbryter händelseförloppet. Till följd av sparkarna får Bobbo flera brutna revben och inre blödningar som kräver operation och som gör att han måste tillbringa en längre tid på sjukhus.

Har Andrei begått brott?

2. Agnes och Sebastian har under flera timmar på en nationspub diskuterat livets mening och varit eniga om det mesta, tills de kom in på orsaker till klimatförändringarna. Till slut blev Agnes så trött på Sebastians argumenterande att hon tog sitt ölglas, siktade och kastade glaset mot Sebastian. Sebastian var lika trött på Agnes entoniga tjat, så när han såg något som blänkte till på golvet böjde han sig för att ta upp det, vilket var exakt i samma sekund som Agnes glas kom farande. Glaset missade därför Sebastian och träffade i stället Felicia, som satt vid bordet bakom, rätt i ansiktet. Det gjorde rejält ont och Felicia fick åka till sjukhuset för undersökning av sina skador och fick sys med tre stygn.

Har Agnes gjort sig skyldig till brott och hur blir skuldbedömningen i detta fall?

3. Vintern hade med besked knackat på i Uppsala med ett kraftigt snöoväder. För att undvika otäcka benbrott och andra skador till följd av halka hade Renée, på ”Renées snöröjning”, fått i uppdrag att salta trottoarerna i området. Tyvärr hjälpte inte detta Boel, som en torsdag i februari halkade på en osaltad isfläck och fick en spricka i lårbenshalsen.

Hur blir skuldbedömningen i följande *alternativa* fall? (Det som står i en viss uppgift gäller endast för den och inte för någon annan uppgift.)

(a) Renée tyckte just denna dag att det var tungt att känka på två stora påsar salt, så hon nöjde sig med en. När hon väl kom fram till Boels trappuppgång var påsen nästan tom, så det blev lite saltfria fläckar på marken, men Renée tänkte att det nog skulle gå bra ändå.

(b) Eftersom det blivit kallt snabbt var Renée denna dag extra noga med saltandet. När hon var klar med området utanför Boels trappuppgång stannade hon upp och överblickade området så att allt såg bra ut. Vad hon dock inte hade märkt var att hon av misstag i stället hade fått med sig en påse sulfat, som inte alls har samma halkavvärjande förmågor som vanligt salt.

SEMINARIUM 5

OSJÄLVSTÄNDIGA BROTTSDROTT

(NJA 2011 s. 627, NJA 2017 s. 531, Högsta domstolens dom 2023-03-22
i mål B 5666–22 och Högsta domstolens dom 2023-04-14 i mål B 5813–22)

På detta seminarium ligger fokus på de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse och stämpling samt medverkan till brott.

1. Julia och Aron har använt en del av sommarlovet för att ta reda på hur rika föräldrar deras kurskamrater har. Aron har fått fram att Johannes är den som det skulle gå att få ut mest pengar för, vilket Julia håller med om baserat på vad hon själv hittat. Julia och Aron har därefter hyrt en stuga på Gräsö, för tiden efter semestrarna, och planerat att ta med sig Johannes dit. De har också hyrt en bil så att en av dem ska kunna ha koll på Johannes i baksätet när den andre körde mellan Uppsala och stugan. Tanken är att medan Johannes sitter inlåst i huset ska Julia och Aron få Johannes föräldrar att betala 100 000 kr, och sedan ska Johannes släppas ut och skjutsas tillbaka till Uppsala. Frys och kyl har fyllts med mat, så Johannes kommer att klara sig bra under tiden, har Julia och Aron tänkt.

Första kursdagen på terminen parkerar de bilen utanför Universitetshuset. Julia hade tagit med sig stora trädgårdshandskar fyllda med bomull som hon skulle ta på sig för att kunna knyta nävarna mer synligt inför Johannes, så att han skulle förstå att det blev mer våldsamt om han krånglade. Johannes var på introduktionsföreläsningen men varken Julia eller Aron kände igen honom från de bilder de sett på sociala medier eftersom Johannes inte bara var mycket solbränd utan även hade bytt frisyr. Efter föreläsningen gick de också ned på café Alma för att se om han var där, men fick sedan köra hem utan att ha hittat honom.

a) Har Julia och/eller Aron begått något brott?

b) Antag sedan följande. Dagen därpå tar Julia på sig handskarna igen och går till Johannes bostad. Hon blir insläppt och talar om för honom hur Aron och hon har tänkt ut det, och säger till honom att följa med henne. Då ringer det på dörren. Utanför står Johannes föräldrar. Julia slinker förbi dem och springer hem. Hon är helt tyst för att de inte ska känna igen hennes röst som den röst som talat in ett meddelande på Johannes pappas telefonsvarare. Innan hon gick hemifrån hade hon nämligen ringt Johannes pappa och sagt att de måste betala in 100 000 kr på ett angivet bankkonto om de ville se sin son igen. Fadern hade hört meddelandet, vilket gjort att föräldrarna snabbt åkt iväg till sin son. När Julia kommer hem ringer hon numret igen och säger att allt varit ett skämt. Hon och Aron avbryter sin plan.

Har Julia och/eller Aron begått något brott?

2. På vägen hem efter en flyguppvisning på F16 utanför Uppsala kör Per och Mattis förbi en villa i utkanten av Svartbäcken. Per svänger plötsligt in vid villan och parkerar bilen på gatan utanför. ”Vad i all sin dar håller du på med” frågar Mattis, varpå Per säger att han måste tömma blåsan och att han strax kommer tillbaka. Per går till villans baksida. Snart kommer Per tillbaka, men i stället för att ta sin plats i förarsätet går han till bagageutrymmet, plockar med sig en verktygslåda och går i väg mot baksidan av huset än en gång. Mattis, som vet att Per har en fåbless för snabba pengar, anar oråd och bestämmer sig efter en liten stund för att se vad som pågår.

På baksidan av huset ser Mattis att Per har monterat ner ett av villans fönster. ”Vad bra att du kom, ta emot!”, ropar Per.

Bedöm om Mattis kan hållas ansvarig i situationerna a–c. Diskutera vilken form av ansvar som kan bli aktuellt.

a) Mattis tar chockad emot fönstret och ställer varsamt ned det på marken. ”Är du helt från vettet, Per!” viskar Mattis. Per väser tillbaka att Mattis ska hålla vakt vid bilen. Mattis tänker att han inte kan hindra Per, varför han springer iväg till bilen för att ängsligt hålla koll så att ingen upptäcker dem.

b) Mattis sätter varsamt ned fönstret, men snäser sedan åt Per att gå åt sidan. ”Hörru din amatör, folk har ju inbrottslarm nuförtiden.” Mattis rusar med en förvånansvärd tysthet och finess in i villan och söker snabbt upp en liten larmdosa som sitter i entrén. Efter lite fiffel har Mattis avaktiverat och plockat ned larmdosan, varpå han går ut genom bakfönstret igen och nickar till Per att kusten numera är klar.

c) Mattis börjar skratta högljutt, tar emot fönstret och utbrister ljudligt ”Din snirkliga lilla inbrottare, hittar du något gött eller?” Mattis vänder sig bort från huset och slungar likt en frisbee iväg villafönstret ut i skogsbrynet. Glaset krossas och ljudet når Fredrik som dricker kaffe i sekelskiftsvillan bredvid. Fredrik hajar till, får syn på vad Per och Mattis håller på med och ringer polisen som snabbt anländer till platsen.

Seminarieserie 2

Straffrättens speciella del

Den andra seminarierien i straffrätt innebär i flera avseenden en fördjupning av vad som har behandlats under seminarierie 1. Brottsbegreppet och dess olika beståndsdelar är fortfarande centrala för att kunna lösa uppgifterna. Du måste alltid kontrollera att samtliga allmänna förutsättningar för straffrättsligt ansvar är uppfyllda. Under seminarierie 2 går vi mer in på *straffrättens speciella del*, alltså de särskilda brottstyperna i brottsbalken (3–22 kap.) och *specialstraffrätten* (lagar utanför brottsbalken som innehåller straffbestämmelser).

I den speciella delen är det centralt att bli klar över de enskilda rekvisiten som återfinns i respektive straffbestämmelse och förstå hur olika brottstyper skiljer sig från varandra. Detta förutsätter i sin tur att du har en överblick över hur de olika kapitlen i brottsbalken respektive specialstraffrättslig lagstiftning har organiserats och hur de olika brottstyperna är systematiserade. Det blir särskilt tydligt under seminarierie 2 att det inte är ovanligt att flera (olika) straffbud kan aktualiseras i samma fall, vilket gör att s.k. *konkurrensfrågor* uppstår och kan behöva lösas.

Varje seminarium har en rubrik som anger den del av straffrätten som särskilt kommer att belysas under seminariet. Detta ska emellertid inte uppfattas som att uppgifterna enbart anknyter till frågor som rör rubriken (t.ex. kränkning eller besittning). Vid lösandet av uppgifterna måste du göra en fullständig bedömning av om det föreligger ett brott eller inte och därvid uppmärksamma rekvisiten för både otillåten gärning och personligt ansvar (om inte frågan formulerats på något annat sätt). Värt att notera är att uppgifterna ofta innehåller fler problem än vad en snabb genomläsning kanske ger intrycket av.

Under seminarierie 2 kommer särskilt Brottsbalkskommentaren, materialkompendium och Specialstraffrätt till användning, liksom givetvis Kriminalrättens grunder. Rättsfallen får under denna seminarierie större betydelse för diskussion under seminariet.

SEMINARIUM 6

KRÄNKNING OCH INTEGRITET I

(NJA 2004 s. 97 och NJA 2020 s. 273)

1. Elle ska inom kort ta sin examen från juristprogrammet. För att finansiera sina studier har Elle lagt ut bilder på sociala medier om hur studentlivet kan se ut. Elle hade därför köpt flera nya möbler inom konceptet ”compact living”. Möblerna var dyra, men Elle ansåg att de var prisvärda eftersom hon trodde att de skulle ge henne en influencerstatus på sociala medier och att hon snabbt, genom sponsoravtal, skulle kunna betala tillbaka. Så blev tyvärr inte fallet.

Den vänliga möbelhandlaren Sofie (som kallas Soffan av sina vänner) har vid flera tillfällen bett Elle om att få betalt, men Elle har haft fler angelägna fordringsägare, bland annat för hyra och Netflix, och har prioriterat efter det. När det någon månad blivit pengar över har Elle lagt dem i en låda för att ha till sin kommande examensfest och tänkt att pengarna från köpet från Sofia snart kommer att utdelning i form av flera sponsoravtal.

- a) En kväll knackade det på dörren. Utanför stod Thor, en storväxt man med rakat huvud och tatueringar. På sig hade han en väst med ett märke av en döskalle med fjäderskrud. Elle såg den parkerade motorcykeln utanför och kopplade döskallen till Hells Angels-emblemet (även om hon inte riktigt visste hur det såg ut). Mannen uppger att han heter A\$AP Rocky (en känd artist som varit misstänkt för misshandel i Sverige och mordförsök i USA). Thor ler brett när och säger ”Sofie har skickat mig för hon tycker att det är dags att betala nu”. Elle blev rädd och sprang in för att hämta kontanterna i det skrin hon samlat pengar för sin examensfest i. När Elle gav hela beloppet hon var skyldig till Sofie till Thor såg han först lite förvånad ut, men tackade sedan och lämnade platsen.

Har Thor begått brott?

- b) Dagen efter kom Thor tillbaka, denna gång på en elsparkcykel och klädd i cykelbyxor. ”Sofie säger att det fattas hundra kronor”, sa han till Elle när hon öppnade. Hon blev lika rädd som under gårdagen och gav honom sin sista hundralapp.

Har Thor begått brott?

2. Tim och Fia var ett par i fem månader. De bodde inte ihop, men Tim tillbringade 3–4 kvällar per vecka hemma hos Fia och hennes två barn, Ovin 16 år och Melvin 8 år. Fia tyckte till en början att det var gulligt att Tim alltid hämtade henne från jobbet och att han var så intresserad av att höra vad hon hade gjort när hon träffat kompisarna. Efter en månad tyckte Fia att det blev jobbigt med alla Tims frågor och

sade ifrån. Tim knuffade då till henne och undrade om hon inte älskade honom längre. Han bad om förlåtelse direkt efter och sade att han reagerat som han gjorde bara för att han är så rädd att förlora henne. De två efterföljande månaderna var bra. Visserligen hade Tim blivit arg ett antal gånger och kallat henne för ”kossa”, ”fetto” och liknande. Vid några tillfällen hade han tagit hennes bilnycklar så att hon kommit för sent till jobbet, men hon hade inför arbetsgivaren skyllt på barnen så det hade gått bra ändå. Ibland höjde han handen som för att slå henne, men gjorde det inte – och det har bara varit när hon (enligt Fia själv) gjort något dumt som t.ex. att ha på sig den där urringade tröjan Tim inte gillade. När Tims kreditnivå hos de flesta långivarna var nådd, hade han bett henne ta flera sms-lån för renoveringar som hon ville göra i hennes bostad. Fia inser i efterhand att han använt pengarna på olika nätcasinon och att hon inte kommer att få tillbaka dem. Avbetalningarna har påverkat hennes ekonomi avsevärt, men hon känner att hon får skylla sig själv.

Under de sista två månaderna blev förhållandet med Tim våldsamt. Efter en fest tyckte Tim att hon flörtat med andra på en fest när de kom hem så började han kalla henne ”hora” och gav henne ett knytnävslag i magen. Vid ett annat tillfälle sparkade han hennes hund för att han tyckte att hon gav hunden för mycket uppmärksamhet. Det var vid tillfället när han gav henne ett knytnävslag i ansiktet, när hon och barnen satt och tittade på ”Masked singer”, som hon bestämde sig för att förhållandet var över. Fia kommer inte ihåg vad som gjort Tim arg vid detta tillfälle.

Efter att förhållandet tog slut har Tim skickat flera sms med tidningsurklipp om kvinnor som fallit från balkonger, barn som försvunnit och bilder på dödade hundar. Fia ansökte om, och fick, ett kontaktförbud mot Tim där han inte får ta kontakt med Fia eller vistas i närheten av Fias hem eller arbetsplats. Fia har ändå flera gånger sett honom stå i porten bredvid hennes arbetsplats när hon ska gå hem.

Fia har också upptäckt flera filmer på sig själv på en porrsida på internet. Hon är säker på att det är Tim som lagt ut filmerna eftersom det är intima bilder från deras förhållande där hon visserligen, när det hände, sagt ja till inspelning men aldrig tänkt att Tim skulle använda det emot henne.

Vilket eller vilka brott har Tim begått?

SEMINARIUM 7

KRÄNKNING OCH INTEGRITET II

(NJA 2013 s. 548 och NJA 2019 s. 668)

1. Maj (19 år) är på en efterfest efter en sen utekväll på olika pubar. Hon hade druckit en del under kvällen, men var inte jättefull. Däremot var hon väldigt trött. På efterfesten går hon därför in i ett sovrum och somnar. Maj vaknar efter en stund och ser att Mårten (19 år) sover bredvid henne i sängen. Maj, som under en tid försökt få Mårtens uppmärksamhet, blev mycket lycklig. På grund av alkoholen kände hon sig också mer självsäker. Hon knäppte därför upp Mårtens byxor och började smeka honom på hans penis. Mårten gnydde, vilket Maj uppfattade som positivt och blev därför förvånad när Mårten plötsligt knuffade bort henne.

Mårtens berättelse av kvällen är en annan. Han hade druckit en hel del, så när de kom tillbaka till studentkorridoren gick han och lade sig medan kompisarna hade efterfest i rummet utanför. Mårten var inte riktigt säker på om det var i verkligheten eller i en dröm, men någon knäppte upp hans byxor och började smeka honom. När han vaknade till knuffade han snabbt bort personen. Även om han tyckte att det var skönt så var detta inte något han var beredd på. Framför allt inte med Maj.

Har Maj begått brott?

2. Lennart, 27 år, tar under namnet "Albin" kontakt med pojkar via sociala medier. Han utger sig för att vara 15 år och en kille med ett stort fotbollsintresse. Nu har han fått kontakt med Max, 10 år. "Albin" skriver att filmerna från fotbollsplanen, som Max lagt ut på TikTok, visar att han är ett blivande fotbollsproffs och att han gärna vill komma med några tips för att Max ska nå sin dröm. Max blir glad över att någon som är äldre har varit inne på hans TikTok och vill ge honom tips och råd.

Fotbollsskor är enligt "Albin" avgörande. För att hitta de rätta skorna för Max ber "Albin" honom skicka en bild på sina fötter via sms. Max tycker att det låter lite konstigt, men gör det. "Albin" berömmar Max fötter men vill att Max också ska skicka en bild på sina magmuskler. Max som gärna vill ha coaching från vad som verkar vara en äldre spelare med koll på hur man lyckas bli fotbollsproffs gör även det.

Max är överlycklig över sin nya vän men snart börjar "Albin" fråga om Max har sexuella erfarenheter. "Albin" skickar en s.k. dickpic (en bild på sitt könsorgan) och undrar om Max skulle vilja känna på den i verkligheten. Han ber också Max skicka en bild på sin penis, men Max säger nej. "Albin" hotar då att skicka bilderna som Max tidigare skickat (på fötter och mage) till Max föräldrar och fotbollstränare. Max vill inte skicka någon bild till "Albin", men rädslan för att hans föräldrar och

fotbollstränare ska veta om att han skickat bilder på sig själv till någon som han har mött på internet gör att han går med på det.

Det visar sig senare att Lennart skickat bilden på Max, hållande i sin penis, till flera av sina vänner.

Vilket/vilka brott har Lennart begått? Diskutera särskilt frågan om konkurrens, dvs. vilka brott som Lennart kan anses ha begått, men också vad vilket/vilka brott som Lennart i första hand bör dömas för.

SEMINARIUM 8

BESITTNING OCH RÄTTIGHET

(NJA 1939 s. 329, NJA 1972 s. 253 och NJA 1995 s. 392)

Vid detta och det kommande seminariet ska vi fokusera på vissa av *förmögenhetsbrotten*. De flesta brukar uppleva dessa som en svårtillgänglig juridisk materia. Förklaringen till svårigheterna ligger till stor del i den mycket genomarbetade begreppsbildningen, som relaterar till civilrätten, med frågor som vem som har rätt till vad eller har fått till uppdrag att företräda vem i något visst avseende. Tillämpningen av förmögenhetsbrotten förutsätter alltså civilrättsliga kunskaper, men det finns anledning att uppmärksamma att argumentationen samtidigt färgas av straffrättens begreppsliga förhållningssätt och därför inte kan överföras rakt av från civilrätten.

För att kunna tillämpa förmögenhetsbrottens juridik är det en förutsättning att du grundligt sätter dig in i begrepp som *besittning*, *rättighet*, *psykiskt orsakande*, *olovlighet*, *vilseledande*, och (ekonomisk) *skada och vinning*. Det är vidare nödvändigt att skapa dig en god bild av förmögenhetsbrottens systematik, t.ex. vad som skiljer 8 och 10 kap. BrB.

-
1. För en tid sedan var Axel på en stor klädaffär på Storgatan och köpte en ny tröja. Efter att han haft den på jobbet några gånger har han dock mer och mer insett att han inte gillar färgen, så han bestämmer sig för att använda bytesrätten och byta till en annan färg i samma modell. Tröjan är helt i nyskick, så det är inga problem. Men tyvärr visar det sig, när han tittar på kvittot, att affären bara gav en veckas bytesrätt, och den tiden har nu precis hunnit gå ut.

Axel blir besviken. Han har en ganska begränsad klädbudget och känner ett starkt habegär till den andra tröjan. Sagt och gjort. Axel tar fram lite folie ur en kökslåda, klär in sin tygkasse på insidan (för att undvika att larmet på ett plagg ska aktiveras), och tågar iväg till affären. Väl på plats vid rätt hylla lägger han tillbaka tröjan i ”fel” färg bland andra likadana, och stoppar ner en larmförsedd tröja i ”rätt” färg i den foliepreparerade påsen.

På vägen ut plockar han upp ett paket strumpor som han betalar för i kassan innan han går ut ur butiken utan att larmbågarna piper. Ute på gatan blir han dock stoppad av butikskontrollanten Irene, som ber honom att visa upp innehållet i väskan.

Diskutera om Axel har gjort sig skyldig till brott. Var noga med att pröva varje rekvisit för sig och om du anser att ett rekvisit är uppfyllt.

2. Mathilde har ett krävande kontorsjobb där hon varje dag använder sig av en mängd arbetsredskap. Den bärbara datorn förstås, men också ett antal pärmar som innehåller känsliga interna rapporter om framtida projekt som företaget överväger

att satsa på. Pärmarna finns inlåsta i ett kassaskåp i kopieringsrummet, dit Mathilde och tre andra kollegor har varsin nyckel. När någon behöver en pärm tar man helt enkelt sin nyckel, låser upp och plockar fram den pärm som behövs. Det är noga att pärmarna inte får lämna kontoret, och de måste låsas in igen senast vid arbetsdagens slut.

En dag har Mathilde fått nog av att alltid behöva arbeta övertid i de själsdödande kontorslokalerna. Hon tar därför med sig inte bara datorn, som hon brukar, utan också två pärmar (de som innehåller känsligt material) hem för att fortsätta arbetet där. Dessvärre blir hon tvungen att vara hemma nästa dag på grund av sjukdom och då upptäcks det att pärmar saknas. Mathilde erkänner vad hon har gjort, men får ändå lämna sin anställning med omedelbar verkan. Mathilde, som bara ville företaget väl genom hemarbete, vill nu hämnas på företaget. Hon lägger därför ut både datorn och pärmarna till försäljning på nätet. Hon kommer överens med Erik att han ska få köpa allt för 50 000 kr, men innan hon hinner möta upp honom för att lämna över sakerna slår polisen till och återtar företagets egendom.

Diskutera om Mathilde har begått förmögenhetsbrott. Bortse alltså från lagen (2018:558) om företagshemligheter.

3. När Khaleds Ford krånglar för tionde gången samma höst tröttnar han, ställer bilen längs vägkanten och ringer en taxi. I baksätet på taxin slår han Bultens välkända nummer. Bulten, som är något av en lokalkändis i kategorin byoriginal, driver en firma som köper och säljer begagnade bilar. Han brukar annonsera i lokaltidningen om sin verksamhet. Khaled och Bulten kommer överens per telefon om att Bulten ska få köpa bilen för 30 000 kr och att Khaled nästa dag ska komma till bilfirman med bilen, registreringsbeviset och nycklarna. Då ska Bulten också betala för bilen. Senare på kvällen är Bulten ute och kör med sin gamla bärgningsbil, en trotjänare som han kom över billigt redan för 30 år sedan. Som av en händelse kör han förbi det ställe där Khaled tidigare på dagen ställde bilen. "Vad smart jag är", tänker Bulten, "jag tar med mig bilen till firman nu så slipper Khaled det omaket". Tänkt och gjort, snart skumpar Bulten in på gården till bilfirman med Forden på flaket.

Diskutera om någon har begått brott.

SEMINARIUM 9

OREDIGHET OCH TROLÖSHET

(NJA 1978 s. 398, NJA 1994 s. 185 och NJA 2020 s. 545)

1. I dessa bistra ekonomiska tider har Franks bilfirma länge kämpat med likviditeten. Flera leverantörer har börjat kräva kontant betalning för att leverera, bl.a. Ferrum AB, som levererar bilplåt till Franks verkstad. Det har Frank inte haft pengar till på sistone, och lagret är nu slut ”och då är det ju svårt att reparera bilar”, suckar Frank. När regeringen tillkännager att det kommer att ges vissa möjligheter till stöd för kämpande småföretag ser Frank sin möjlighet. Han kontaktar omedelbart den myndighet som getts i uppdrag att besluta om stödet, och får beskedet att det inte är omöjligt att han kan komma ifråga. Därefter ringer han upp den försäljningsansvarige på Ferrum, Aisha, och berättar att han ansökt om det nya stödet och fått beskedet att det närmast är en formalitet att få det godkänt. Aisha, som själv hört nyheten om det nya stödet, blir lite förvånad, och ställer några följdfrågor där Frank understryker att han fått beskedet att hans bilfirma uppfyller alla krav, men att det till följd av de många ansökningarna dröjer ett litet slag innan ett formellt beslut fattas och utbetalning kan ske.

Ferrum har drabbats av den minskade orderingången som krisen har orsakat, och Aisha ser därför en positiv öppning i Franks nya situation. Hon beslutar därför att skicka en stor leverans bilplåt tillsammans med en faktura med 30 dagars betalningstid.

En dryg vecka senare presenteras de närmare villkoren för stödet. Ett av villkoren är att det krävs att företaget har minst 15 anställda, vilket Frank inte har. Frank tvingas ställa in betalningarna och hans bolag försätts snart i konkurs. Innan han gör det säljer han dock bilplåten vidare till ett annat bilföretag, Perssons bil, som av helt andra skäl har brist på bilplåt. Frank förklarar hur han fått tag i plåten, vilket får företrädaren Tom Persson att tänka att det gäller att göra en snabb affär.

Diskutera om någon har gjort sig skyldig till brott. Bortse från 11 kap. BrB.

2. Petter går till affären för att köpa en halv grillad kyckling till middag. När Petter kommer till delikatessdisken upptäcker han att hans gamla dagiskompis Johanna arbetar där. De pratar lite om hur åren går och om att man borde ses. Petter ber sedan om en halv grillad kyckling. Johanna tar en hel kyckling från grillen och lägger den i en påse för grillat. Därefter trycker hon på vågens ikon som matar ut en klisterlapp med priset för en halv kyckling. Hon blinkar till honom när hon lämnar över påsen, och han blinkar tillbaka. Petter blir lite förvånad men glad över att få dubbelt med kycklingkött för pengarna. Han tar påsen till kassan vid utgången, betalar till kassörskan Karin – utan att säga något om att det är mer i påsen än vad prislappen anger – och går hem.

Har brott begåtts av Johanna och/eller Petter?

3. Harry säljer fågelfrö via telefon. Harry säljer 100 kg till Jenny och de kommer överens om att fågelfröet ska levereras till henne en vecka senare. Harry lämnar senare en säck märkt med påskriften 100 kg till Jenny. Säcken innehåller emellertid endast 90 kg. Skälet till att Harry vill leverera litet mindre fågelfrö än vad de avtalat är att han har läst fel i producentens prislista och satt priset så lågt att det ligger strax under vad 90 kg skulle kosta på den öppna marknaden.

Diskutera om Harry begått brott!

SEMINARIUM 10

ÄKTHET OCH SANNING

(NJA 2021 s. 56)

1. Anton kallades till en huvudförhandling som vittne angående en brutal misshandel där offret fick svåra skador. Flera personer var inblandade i misshandeln. Anton är rädd att hans vittnesmål ska innebära konsekvenser för honom själv, då han är kompis med de personer som är åtalade för misshandeln. Även om Anton i polisförhör har medgett vissa saker, så förnekar han det bestämt under domstolsförhandlingen. Framför allt förminskar han Isacs inblandning, eftersom Isac särskilt bett Anton om det.

Diskutera om Anton har begått brott.

2. Sally hade skrivit en förteckning över sina betyg och ett antal andra meriter som hon tänkte åberopa i en ansökan om sommarjobb. För att öka sina chanser att få jobbet ändrar hon sina betyg till det bättre. Efter att ha skrivit under ansökan själv bad hon Kalle att vidimera. Han skrev ordet vidimeras och sedan sitt namn under det ordet på pappret. Kalle tyckte att det var pinsamt att be att få se Sallys betygshandlingar innan han skrev på. ”Undrar om hon har så höga betyg”, tänkte han, men lugnade sig med att alla andra också brukar vidimera så när man blivit ombedd.

Diskutera om brott har begåtts.

3. Jocke står på Arlanda och ska strax gå om bord på sitt charterplan till Mallorca. Eftersom det rasar en pandemi ute i världen kräver flygbolaget att alla passagerare kan uppvisa ett friskintyg vid boarding, för att kunna påvisa att man inte lider av den smittsamma sjukdomen som härjar. Jocke inser plötsligt att han har glömt att ta sitt sjukdomstest. Stressad plockar han upp sin telefon och skriver till sin kompis Minna och undrar vad han ska göra. Minna ber Jocke att lugna ner sig och förklarar att hon ska hjälpa honom. Två minuter efter att Jocke lagt på luren plingar det till i hans telefon. Minna har skickat ett digitalt friskhetsintyg signerat Folkhälsomyndigheten, som intygar att Jocke inte lider av den smittsamma sjukdomen. Lättad visar Jocke upp en QR-kod som finns bifogad i dokumentet med hans namn på, varpå kontrollanten blipper koden och ger Jocke tillåtelse att kliva ombord på planet.

Diskutera om brott har begåtts.

SEMINARIUM 11

SPECIALSTRAFFRÄTT

(NJA 2003 s. 473 och NJA 2022 s. 264)

1. Theodor erbjuder genom sin enskilda firma "Läxhjälp" studiestöd till ungdomar. Företaget har gått otroligt bra och Theodor har därför inte själv hunnit med. Han har därför anställt sin vän Matilda för att sköta bokföringen. Matilda har visserligen ingen erfarenhet av ekonomiskt arbete, men Theodor har köpt böckerna "Redovisa rätt" och "Rätt moms" och känner sig därför lugn. I företagets mervärdesskattedeklaration för 2022, som Matilda har upprättat men Theodor har skrivit under har företaget redovisat en utgående moms på försäljning uppgående till 318 kronor.

Några månader senare påbörjar Skatteverket en särskild granskning, eftersom man misstänker att "Läxhjälp" lämnat felaktiga uppgifter. Skatteverket underrättar företaget om detta. I samband med det kommer "Läxhjälp" in med en ny momsredovisning, eftersom Matilda insett att momsen hade angetts till ett för lågt belopp i deklarationen (hon hade missat två nollor) och att det korrekta beloppet för utgående moms skulle vara 31 800 kronor. Theodor hävdar att han bara skrev under deklarationen och därför inte reagerade på den låga mervärdesskatten men vill nu självklart ställa allt tillrätta.

Diskutera om Theodor har begått brott.

2. Under semestern i ett annat land blev Jesper förälskad i Juan som arbetade i baren på hotellet där Jesper bodde. De umgicks så mycket det gick under de två veckor som Jesper var där. Allt var bra, även om Jesper blev lite fundersam över att Juan ofta svalde tabletter som Juan hävdade var nödvändiga för hans kroniska migrän. Å andra sidan, tänkte Jesper, blev Juan oftast på gott humör av sina "painkillers", som han kallade dem, och det gjorde att deras samvaro blev ännu bättre. När dagen för hemresan närmade sig frågade Juan om Jesper kunde göra honom en tjänst. Juan undrar om Jesper kan ta med en julkapp till hans syster Juanita. Hon skulle stå utanför Arlanda flygplats när Jesper landat där och Jesper behövde bara överlämna paketet till henne. Den förälskade Jesper sa utan tvekan ja och blev glad över att redan få träffa Juans syster. Juan lämnade det lilla paketet till Jesper som stoppade ner det i sin resväska.

När Jesper anlände till Arlanda ställde sig Jesper i kön under skylten "Inget att deklarera". Jesper tänkte att det var förundransvärt söta hundar som arbetade i tullen. När han gick igenom den korta gången började hunden skälla. Personalen bad då Jesper att följa med till ett angränsande rum, där de gick igenom Jespers bagage. Där plockade de fram Juans julkapp till Juanita och öppnade den. Jesper såg att det var en likadan medicinburk som han sett Juan ha, vilket han också sade

till tullpersonalen. Efter att tullen undersökt tabletterna kunde tullpersonalen konstatera att Juans ”painkillers” innehöll en stor del morfin.

Diskutera om Jesper begått brott.

3. Rune är på väg till den stora orienteringstävlingen, 0-ringen. Han har tränat mycket och är väl förberedd inför loppet. Nervositeten inför loppet gör att han till middagen dagen före loppet dricker några öl, med resultatet att promillehalten i blodet blev 0,25. Utred straffansvar utifrån nedanstående alternativa (a och b) scenarion samt utifrån fråga c.

- a) Rune känner sig inte påverkad av ölen, på annat sätt att han blivit lite lugnare, och sätter sig i bilen och kör vidare. Rune kör, enligt hastighetsgräns, men regnet och mörkret gör det svårt att se. För sent inser han att bilen framför honom har blinkers på och har bromsat in för att svänga av vägen. Rune tvärbromsar men lyckas inte stanna helt innan han kör in i bilen, som skadas lindrigt.

Diskutera om Rune har begått brott.

- b) Runes sambo Berit inser att Rune inte alls bör köra bil efter att ha druckit öl. Hon har haft körkort i över 50 år, men har glömt att förnya körkortet. Berit tänker ändå att det är bättre att hon, som är nykter, kör än att Rune ska sätta sig bakom ratten.

Diskutera om Berit har begått brott.

- c) 0-ringen är en svensk tävling, men hade det gjort skillnad om Rune eller Berit hade begått handlingarna i Norge?

Seminarieserie 3

Fördjupning allmänna delen

Under denna seminarserie återvänder vi till allmänna delen, med fördjupning i några särskilda frågor. Här behandlas brottstyper som innehåller ett intressant växelspel mellan allmänna och speciella delen. Här blir det alltså av särskild vikt att återgå till Kriminalrättens grunder för att lösa uppgifterna.

SEMINARIUM 12

FARA OCH OTILLBÖRLIGHET

(NJA 2008 s. 1060, NJA 2020 s. 241 och Högsta domstolens dom 2023-03-14 i mål B 6185–22)

1. Gunnar och Bosse är grannar. Det är trevlig stämning i hela villakvarteret och grannarna umgås ofta, särskilt under sommaren då man tar med sig sin mat och grillar tillsammans. Trädgårdsredskap av olika slag lånar grannarna av varandra när man behöver, så att inte alla i området måste ha en egen komplett uppsättning av allt.

En kväll när Bosse gick in för att äntligen återlämna en gammal gräsklippare till Gunnar såg Bosse att Gunnar hade fått en robotgräsklippare i födelsedagspresent. Den stod i ett öppet trädgårdsskjul. Det var just en sådan som Bosse längtat efter att köpa men inte hade råd med. Bosse kunde inte riktigt komma över att hans granne skulle ha en sådan gullig robot som susade runt på gräsmattan. Han öppnade lådan, tog fram sin tändare och strök med lågan längs robotens sidor för att de skulle bli fula. Bosse höll lågan mot sladdarna och tänkte att det skulle sabba automatiken om något därinne smälte. Han tänkte inte på hur torr sommaren varit. Efter vad som åtminstone kändes som bara några minuter flammade det till och lågor slog upp från roboten. När Bosse såg att papplådan också började brinna fick han panik och sprang hem. Han hittade sin fru Gun i köket. Hon berättade att hon ringt 112 för att hon sett att det brann hos grannen. Brandkåren kom snabbt och hann släcka elden innan den nådde villan. Villan var tom eftersom Gunnar och hans familj var bortresta över helgen.

Diskutera om Bosse begått brott och i så fall vilka?

2. Mickan och Vesslan är på väg hem. De pratar om att det är kallt och långt kvar att gå. Några bussar gick inte så dags och de hade inte pengar till taxi. När Mickan såg en tandemcykel hon gärna skulle vilja ha påminde hon Vesslan om allt som hon gjort för honom genom åren. Vesslan kände sig efterhand alltmer usel och bedyrade att han skulle göra vad han kunde om Mickan behövde hjälp. ”Okay, fixa då låset till den där tandemcykeln så att vi kan cykla hem”, sa Mickan. ”Vaddå?”, sa Vesslan undrande, ”så får man väl inte göra”? ”Oroa dig inte”, lugnade Mickan, ”jag kommer att ställa tillbaka den i morgon”. Mickan fortsatte ”Vi är i studentstaden Uppsala och här gäller särskilda regler för cyklar”. Mickan säger vidare ”dessutom är så kallt att det måste vara tillåtet att ta sig hem för annars kan man frysa ihjäl”. Vesslan såg fortsatt tvivlande ut, men såg inget annat alternativ än att gå bort till cykeln, sparka upp låset och rulla den till den plats en bit bort där Mickan stod kvar och väntade. De cyklade hemåt på cykeln. Vesslan fick gå sista biten till det hus han bor i, efter att de stannat vid Mickans bostad. Mickan, som gillade cykeln, ställde cykeln i ett

cykelställ utanför sin studentbostad och tänkte att hon nästa dag skulle köpa ett nytt lås och då säga till Vesslan att montera på det nya låset.

(a) Diskutera om brott begåtts detta dygn.

(b) Tre dagar senare stod cykeln kvar i cykelstället. Clarence hade några lediga dagar och hade på sociala medier lagt ut att han var intresserad av att låna en tandemcykel om det fanns någon som lånade ut en. Mickan hörde av sig till honom och sa att han kunde få låna den. För att förklara bakgrunden till att cykeln stod olåst berättade hon att hon tappat nyckeln och därför tvingats bryta upp låset för att kunna cykla hem den. Det var därför viktigt att Clarence kom tillbaka efter sin cykeltur så att hon kunde montera på det nya lås hon skulle gå och köpa. Clarence tog cykeln och for iväg med den.

Diskutera om Clarence och/eller Mickan begått brott.

3. Clara är utbildad undersköterska och arbetar som föreståndare på det kommunala äldreboendet. Då en världsomspännande pandemi har inneburit utmaningar både här och där i samhället, har hon och hennes kollegor haft mycket svårt att få tag på adekvat skyddsutrustning till äldreboendets personal. Den främsta anledningen till problemet är, ur Claras perspektiv, att regionerna har haft företräde framför kommunerna till att köpa sådan utrustning. Strax före sommarsemestern blir hon emellertid kontaktad av en person som säger sig heta Mats och företräda något han kallar "Äldremässan". Mässan är, berättar Mats, ett årligt evenemang där olika utställare visar upp produkter som är användbara inom äldre vården. I år kommer det, av uppenbara skäl, att vara ett särskilt fokus just på sådant som har saknats i de märkliga tiderna, inte minst skyddsutrustning. Årets slogan för mässan är, säger Mats, "Basvaror för samhällets obesjungna hjältar". Mässan är gratis, och både fördrink, middag och en hotellnatt i Älvsjö ingår i entrébiljetten. Clara är tveksam och ber att få återkomma. Hon har inte tidigare hört talas om någon sådan mässa. Å andra sidan är hon ju ganska ny på sin post. Några dagar senare sitter hon i ett möte tillsammans med flera andra föreståndare för äldreboenden i kommunen. I kaffepausen får hon veta att alla de övriga mötesdeltagarna ska gå på mässan och att de brukar göra det varje år. "Det är något av en höjdpunkt under arbetsåret", tycks vara den allmänna uppfattningen bland kollegorna. Innan pausen är slut har Clara ringt till Mats och anmält sig till årets mässa.

Diskutera om brott begåtts.

SEMINARIUM 13

ORSAKANDE OCH GÄRNINGSCULPA

(NJA 2020 s. 397)

1. En dag i februari har Sune köpt en fåtölj på en loppmarknad i stan. På parkeringen utanför inser han att bagageutrymmet i hans bil inte riktigt rymmer möbeln. För att få mer utrymme plockar han loss nackstöden från baksätena och fäller fram dem.

En vecka senare ska Sune, hans partner och deras tonårsdotter ta samma bil upp till fjällen. Resan är gemytlig och de gör några stopp längs vägen för att dricka kaffe och äta korv m.m. Sune har inte en tanke på att han har glömt att sätta tillbaka nackstöden i baksätet. De har några mil kvar när mörkret lägger sig och Sune är noga med att hålla hastigheten i den ganska intensiva fjälltrafiken.

Samtidigt är Harry på väg söderut i sin bil. Han har lämnat sin familj för att arbeta ännu en vecka på ett bygge i Stockholm. För att klara den långa resan har han tagit med sig en termos med kaffe. Termosen ligger på golvet vid passagerarsätet och Harry försöker att nå den med ena handen samtidigt som han har den andra handen på ratten. Det lyckas inte särskilt bra för Harry och utan att han märker det har han glidit in i motsatt körfält. Sune, i den mötande bilen, hinner knappt förstå vad som håller på att hända innan han trycker ner bromsen. Eftersom det är relativt halt på vägen blir det en ordentlig krock. Harry förs akut till sjukhus men överlever inte sina skador. Sune och hans partner klarar sig med mindre skramor men deras dotter, som suttit där bak, har fått en permanent nackskada.

Diskutera om Sune har begått brott.

2. Vännerna Martin och Judith besökte sin lokala restaurang för att äta. Båda beställer köttgrytan som står på menyn, men Martin säger till kyparen Attila att han lider av svår allergi mot jordnötter och att om grytan innehåller sådana, eller ens spår av dem, så måste kocken säga till så att Martin kan välja något annat. Kyparen ropade ut beställningen – och upplysningen om Martins svåra allergi – till köket, där kocken Stefan står.

Stefan lyssnade inte till vad Attila sa efter ordet köttgryta eftersom han inte hunnit göra någon köttgryta denna kväll och därför började Stefan direkt tänka efter om det fanns något kvar sedan tidigare. I kylskåpet hittade han en kastrull med något som såg ut att vara vad gästerna hade beställt. På locket till grytan sitter en lapp på vilken det står "OK för allergi". Stefan tyckte att grytan luktade lite konstigt. Han har ingen aning om hur länge kastrullen med grytan har stått i kylskåpet. För att dölja den udda doften använde Stefan extra mycket kryddor. När han värmt upp grytan och kokat potatis, skickade han ut maten till gästerna. Den smakade inte så dumt trots allt, tänkte Stefan och åt upp den sista resten i kastrullen.

Judith säger till kyparen att maten smakar lite konstigt. Kyparen Attila ställer sig frågande till detta och Judith vill inte klaga ytterligare utan säger okej till att äta upp grytan medan hon tänker att de väl åtminstone kunde ha sagt att de skulle kompensera med gratis dessert. Martin är lite snuvig och tycker inte att maten smakar något alls.

När Martin och Judith ätit upp lämnar de restaurangen och går hem. På natten vaknar Judith av att hon svettas och mår illa, och när hon vaknar dagen därpå känner hon sig lite yr och konstig. Martin får snabbare än så svåra kramper och hjärklappning. Han ringer efter ambulans och körs till akuten. Hans tillstånd förvärras och han måste placeras i respirator med svåra andningsproblem. Det visar sig att grytan innehöll jordnötssås och att Martin har drabbats av en allergisk reaktion av den. Martins tillstånd är under natten mycket allvarligt men han repar sig följande dag. Stefan märkte inte någon kroppslig reaktion av att även han åt av den gamla köttgrytan.

Har Stefan och/eller Attila begått brott?

Seminarieserie 4

Påföljdsbestämning

Den fjärde seminarierien tar i huvudsak upp brottpåföljderna. Serien består av föreläsningar och seminarier där påföljdssystemet behandlas ur såväl ett teoretiskt perspektiv som ett rättstillämpningsperspektiv. Det kan framhållas att det sällan (kanske än mindre än under de tre första seminarierierna) finns ett givet svar på de problem som behandlas i undervisningen. I denna del blir det alltså än tydligare att vägen till målet är viktigare än målet i sig; det centrala är att man kan argumentera om påföljdsbestämningsfrågorna och förstår systematiken och strukturen i främst 29 och 30 kap. BrB.

Under denna seminariserie kommer kurslitteraturen mestadels (men inte enbart) att vara Straffrättens påföljdslära av Jareborg och Zila. Vidare finns visst referensmaterial i materialkompendiet.

När det gäller frågor om hur man t.ex. bestämmer straffvärdet på viss brottslighet eller tar ställning till om en viss påföljdskombination är möjlig och lämplig att välja vid viss typ av brottslighet, måste man inte sällan konsultera praxis för att se hur domstolar har tolkat lagstiftningen. I NJA I finns ett stort antal prejudikat som visar hur HD tagit ställning till olika frågor. Sammanställningar av påföljdspaxis och rättsfallskommentarer (författade av erfarna praktiker eller akademiker) utgör många gånger den enda tillgängliga vägledningen när domstolar har att lösa denna typ av frågor. I materialsamlingen finns ett sådant verktyg, i form av en tabell för straffvärde avseende narkotika utifrån enbart art och mängd. Det finns däremot inte någon allmän praxissammanställning som skulle passa som kurslitteratur på en grundkurs som denna. Med hänsyn till detta är målet med dessa seminarier inte primärt att du ska kunna bestämma ett exakt straffvärde, utan snarare att du ska förstå hur sanktionssystemet är uppbyggt och utifrån givna förutsättningar på ett välmotiverat sätt kunna bestämma påföljd.

SEMINARIUM 14

PÅFÖLJD I

(NJA 2018 s. 677 och NJA 2021 s. 32)

1. Masami har nyligen fyllt 18 år men de aktuella händelserna ägde rum när Masami var 17 år. Masami har under hela förundersökningen och huvudförhandlingen svarat ”ingen kommentar” på alla frågor. Masami har gjort sig skyldig till fem fall av *ringa stöld* (8 kap. 2 § BrB), två fall av *bedrägeri* (9 kap. 1 § BrB), samt ett fall av *åverkan* (12 kap. 2 § a BrB). Masami var även åtalad för *försök till grov stöld* (8 kap. 4 och 12 §§ samt 23 kap. 1 § BrB) men tingsrätten fann det inte ställt utom rimligt tvivel att Masami begått det brottet.

Ange tillämplig straffskala för den brottslighet som Masami döms för!

2. Klara döms för *ringa skadegörelse* (12 kap. 2 § BrB) vid två tillfällen och *främjande av flykt* (17 kap. 12 § första stycket BrB). Båda skadegörelsebrotten gick till så att Klara på arbetsplatsens toalettvägg skrivit vad hon tyckte om sina chefer. Främjande av flykt begicks när Klara varit och hälsat på sin dotter Thea, 14 år. På väg mot bussen från det ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) där Thea är placerad hörde Klara Thea ropa ”Hjälp mig mamma!”. Klara vände då om och hjälpte Thea att klättra ned genom det öppna fönstret. Tillsammans tog de sedan bussen hem till Klaras lägenhet. Senare på kvällen blev Klara och Thea osams. Thea tog då sin mammas busskort och åkte tillbaka till ungdomshemmet där hon skulle ha varit hela tiden.

Bestäm påföljd för Klara.

3. Gå tillbaka till straffrättsseminarium 11, uppgift 2, och bestäm påföljd för Jesper. Utgå från att han döms till ansvar för *narkotikasmuggling* av normalgraden enligt 3 och 6 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

Jesper är en fysiskt och psykiskt frisk 32-åring. Han fullföljde sina studier men har haft svårt för att få någon fast tjänst. I stället har han mest haft kortare vikariat på olika företags personalavdelningar. Jesper har varit arbetslös sedan semesterperioden tog slut. Arbetslöshetsbidraget räcker inte till för hans utgifter eftersom han har flera skulder att betala och han använder alldeles för mycket pengar till krogbesök med mycket alkohol.

SEMINARIUM 15

PÅFÖLJDER II

(NJA 2013 s. 1155, NJA 2021 s. 536 och NJA 2021 s. 687)

1. Ordningsvakten Jonas (född 1991) åtalades tillsammans med sin kollega André för *grov misshandel* (3 kap. 6 § BrB) enligt följande gärningsbeskrivning.

”Jonas och André har den 1 mars 2022 vid en hockeymatch i Baltiska Hallen i Malmö under sin tjänstgöring som ordningsvakter misshandlat Victor genom att tilldela denne sparkar, sedan han lagts ned i framstupa läge. Därvid har André tilldelat Victor flera sparkar på ryggen och en spark på handen medan Jonas tilldelat Victor flera sparkar i huvudet. Misshandeln har orsakat smärta samt svullnad och blodutgjutning i huvudet.”

Jonas och André förnekade brott och anförde att de inte hade utövat något obefogat våld. Förutom förhör med målsäganden och de båda tilltalade ägde i tingsrätten vittnesförhör rum med två ordningsvaktsskollegor till de båda tilltalade, samt med kvällens matchvärd. Åklagaren åberopade som skriftlig bevisning journal-anteckningar utvisande svullnad och blodutgjutning i Victors huvud.

Av utredningen framkom följande. Victor besökte tillsammans med några kamrater en hockeymatch i Baltiska Hallen. Det var stökigt på matchen på grund av att vissa supportrar ville ställa till med bråk. Fyra ordningsvakter arbetade den kvällen och Jonas var ansvarig bland dessa. Jonas fick beskedet att piketpolisen var på väg. Det blev känt bland ordningsvakterna att någon av åskådarna hade ett nödbloss. Om man tände detta skulle det kunna medföra att läktaren blev rökfylld och att man måste evakuera hallen. Victor kom ut från hallen för att gå på toaletten. Han hade ett nödbloss i byxlinningen. Enligt uppgift från Victor hade han fått det av en person på läktaren och blivit ombedd att gå ut på toaletten med nödblosset för att läsa bruksanvisningen. När Victor visiterades av en annan vakt (dvs. inte Jonas eller André) och kvällens matchvärd uppstod tumult. Victor kämpade mot ingripandet, men var inte våldsam i övrigt. Vaken och matchvärden fick grepp om Victors armar och lade honom ner. De bedömde att de hade läget under kontroll och bad inte om någon hjälp. Victor och övriga vittnen har berättat om hur Victor sedan blev angripen av främst Jonas men även av André.

Tingsrätten fann det utrett att Jonas tilldelat Victor minst tre sparkar då denne låg ned. Vidare angav tingsrätten att det varit fråga om relativt kraftiga sparkar, vilka riktats mot kroppen men i huvudsak träffat Victors händer, som han hållit upp för att skydda sig. Tingsrätten konstaterade att våldet var fullständigt omotiverat och att åtalet mot Jonas var styrkt. Tingsrätten bedömde gärningen som *grov misshandel*, BrB 3:6. Åtalet mot André ogillades.

Diskutera de omständigheter som har gjort att domstolen bedömde brottet som grov misshandel. I belastningsregistret finns inga uppgifter beträffande Jonas som är av betydelse för påföljdsbestämningen. Han lever under ordnade förhållande och är ensam vårdnadshavare till två barn. Jonas fru dog i cancer för två år sedan. Efter fruns död har han gått till en psykolog och ätit antidepressiva tabletter. Han bedömdes av Kriminalvården vara lämplig att utföra samhällstjänst och Jonas har samtyckt till en sådan tilläggssanktion om det skulle bli aktuellt. På grund av det inträffade har Jonas också förlorat sin anställning som ordningsvakt.

Bestäm påföljd för Jonas.

2. Göte, 47 år, har ett skjutvapen som han förvarat inlåst i ett vapenskåp, enligt de regler som finns för sådan förvaring. Han har nyligen lyckats bli medlem i ett jaktlag och gladdes mycket inför höstens älgjakt tillsammans med vännen Alvar i Gävle. När det väl var dags för älgjakt så hade Göte mycket att göra på jobbet. Han ringde därför sin sambo Mia och bad henne om hjälp eftersom han inte hann hem för att hämta vapen och ammunition. Mia följde Götes instruktioner och promenerade med vapnet och ammunitionen från hemmet i Luthagen till resecentrum, så att Göte fick detta med sig på tåget till Gävle.

På plats i jaktstugan tog Götes kompis Alvar fram sitt vapen för att se över det inför jakten. Alvar hade dock slarvat lite. Ett skott gick av och träffade Göte, som dog direkt. Göte ringde direkt 112 och berättade att han råkat döda sin vän och att de måste komma genast. Alvar är så klart förkrossad över Götes död.

Bestäm påföljd för Alvar och Mia.

3. Från rättsvetenskapligt håll har begreppet "brottslighetens art" som en faktor i påföljdsbestämningen ofta ifrågasatts. Påföljdsutredningen föreslog också i SOU 2012:34 att begreppet skulle utmönstras som ett relevant kriterium vid valet av påföljd. Förslaget genomfördes inte, och begreppets betydelse tycks snarare öka i praxis. Diskutera i basgruppen vilken roll som "art" har i påföljdssystemet, genom att besvara till exempel följande frågor:

(a) Försök definiera begreppet "art". Vad innebär det egentligen att ett brott är ett "artbrott"?

(b) Vad skulle det innebära att avskaffa begreppet "art"? Undersök var begreppet förekommer och försök att identifiera konsekvenserna för påföljdssystemet av en förändring.

(c) Skulle det allmänna rättsmedvetandet i samhället acceptera detta? Ska det allmänna rättsmedvetandet tillåtas påverka juridiken, och särskilt påföljdssystemet? Varför? Varför inte?

SEMINARIUM 16

PÅFÖLJDER III

(NJA 2020 s. 169 och NJA 2022 s. 1071)

1. När Jordan i december förra året vikarierade på ett dataföretag låste han dagen före juledigheten in en av kollegorna, Cleo, i kopieringsrummet. Hans tanke var att han skulle ringa Cleos partner och begära att få 100 000 kr för att släppa ut Cleo. Om partnern inte ville betala skulle Jordan lägga till att nu var arbetsplatsen tom på folk, så Cleo skulle inte hittas förrän efter helgerna.

Vad Jordan inte visste var att en annan kollega, Ziggy, hade fått löfte av Cleo att få skjuts från jobbet till den ort där de båda skulle fira jul. De hade redan dagen innan lagt sin packning i Cleos bil. När Cleo inte fanns i vare sig sitt rum eller bilen började Ziggy leta efter henne i de tomma kontorslokalerna. Ziggy hörde då Cleos skrik från kopieringsrummet och kunde släppa ut Cleo. När Jordan såg de båda gå till parkeringsplatsen insåg han att det inte var någon mening med att ringa Cleos partner, så det gjorde han aldrig.

Gärningen bedömdes som *människorov*, som dock med hänsyn till omständigheterna ansågs som mindre grovt brott (4 kap. 1 § BrB).

Efter att ha hört Jordans berättelse beslöt rätten att inhämta ett rättspsykiatriskt utlåtande för att utröna frågor om allvarlig psykisk störning. Fyra veckor senare inkom ett sådant utlåtande från den rättspsykiatriska undersökningsavdelningen där han varit intagen. Av utlåtandet framgår bl.a. att Jordan använder mycket måttliga mängder alkohol och att han inte brukar några andra droger, men att han medicinerar mot depressioner. Han är ensamstående och levnadsförhållandena kan beskrivas som ordnade. Jordan har vidare vid två tidigare tillfällen erhållit åtalsunderlåtelse för förmögenhetsbrott.

Bestäm påföljd för Jordan med beaktande av de olika alternativ som utlåtandet kan ge upphov till avseende frågan om Jordan har lidit av en allvarlig psykisk störning vid gärningstillfället och domstillfället, vid gärningstillfället men inte vid domstillfället, eller enbart vid domstillfället.

2. Vikram har gjort sig skyldig till *rån* (8 kap. 5 § första stycket BrB). Vikram har, enligt gärningsbeskrivningen, den 1 april i den lokala närbutiken stulit cigaretter och kontanter genom att hota butiksbiträdet Hanna. Hotet har bestått i att han skrikit att han ska skjuta henne och pekat mot henne med ett pistolliknande föremål.

Dagen efter har Vikram väntat på Hanna utanför butiken där han med hot om våld sagt att hon inte ska anmäla rånet eftersom han då kommer att få reda på det, vilket utgör brottet *övergrepp i rättsak* (17 kap. 10 § första stycket BrB).

Vikram fyllde 17 år den 1 juli i år. Han går på gymnasiet och vill bli jurist eller möjligen grundskolelärare för årskurs 4–6. Att han siktar in sig på den åldersgruppen beror mycket på att han själv hade det struligt i den åldern. När han var 12 år dömdes hans pappa till ett långvarigt fängelsestraff för flera grova brott.

Av yttrandet från socialtjänsten framgår att det inte är aktuellt med någon ansökan om vård med stöd av LVU. Samarbetet med Vikrams mamma fungerade bra när socialtjänsten hade kontakt med familjen med anledning av Vikrams beteende under grundskoleåren. Under den tiden hade han flertalet gånger ertappats med att fungera som kurir inom ett narkotikanätverk. Sedan Vikram fått hjälp att ta sig ur narkotikanätverket har socialtjänsten inte behövt ha någon kontakt med familjen. De brott som Vikram nu är misstänkt för har han inte kunnat förklara på annat sätt än att han kände sig helt knäckt efter att han besökt sin pappa i fängelset. Under dessa delar av socialtjänstens samtal med Vikram har han brustit i gråt och förbannat sig själv för att han är som sin pappa och inte duger till annat än brottslighet. Familjen har visat sig välvilligt inställda till att ha kontakt med socialtjänsten.

- (a) Bestäm påföljd för Vikram.
 - (b) Hur skulle påföljdsbestämningen ha påverkats om Vikram hade varit 18 år gammal när brotten begicks?
3. Fredrik har begått *grov förskingring* (10 kap. 3 § BrB) från sin uppdragsgivare genom att sälja två mycket exklusiva antika bilar som han anförtrots att ta hand om av en veteranbilsklubb. Straffvärdet för respektive grovt förskingringsbrott bedömdes med hänsyn till värdet av bilarna ligga på drygt 1 års fängelse. Under rättegången framkom att Fredrik vid båda tillfällena, efter att ha sålt bilarna, hade kontaktat köparna och erbjudit dem att han skulle köpa tillbaka dem. I ett fall gick köparen med detta, varefter bilen återlämnades till klubben. Fredrik är 70 år gammal och har lungcancer.
- (a) Gör en straffvärdebedömning.
 - (b) Antag sedan att det föreligger så starka billighetsskäl att domstolen vid straffmätningen hamnar på fängelse i cirka 10 månader för den samlade brottsligheten. Bör Fredrik i så fall dömas till fängelse?
 - (c) Hade det blivit någon skillnad om Fredrik endast hade begått ett förskingringsbrott och att detta haft ett straffvärde på ca 14 månader, men att billighetsskäl i det fallet varit något mindre framträdande, värda 1–2 månaders ”rabatt” vid straffmätningen?
 - (d) Diskutera varför det är nödvändigt att ta hänsyn till s.k. billighetsskäl? Passar de in i påföljdssystemet? Vilken roll har de?

SEMINARIUM 17

PÅFÖLJDER IV

(NJA 2008 s. 359 och NJA 2021 s. 740)

1. Adam och Ralph började prata när de råkade hamna bredvid varandra på tåget från Stockholm. Adam berättade att han var less på sin präktiga tillvaro. Han har fast jobb på en bank, har haft tur med sina bostadsbyten så att hans nuvarande lilla villa nästan är betald och har låga utgifter så att han kan spara mycket. Den enda spänningen i Adams liv är den sportbil som han ibland kör lite för fort med. Detta resulterade i slutet av 2020 i en åtalsunderlåtelse för ett lindrigare brott mot TraF och i slutet av året i ett strafföreläggande för vårdslöshet i trafik. Adam betalade in beloppet samma dag som han fick beslutet från åklagaren. Ralph inledde sin berättelse med att han var villkorligt frigiven sedan ett år tillbaka och hade ett halvår kvar på denna villkorliga frigivning. Brottet denna gång var grov misshandel. Under detta århundrade har Ralph dömts för stöld tre gånger. Första gången blev det villkorlig dom och andra gången skyddstillsyn. Sedan hade det blivit skyddstillsyn en gång till för andra stölder. När de stigit av i Uppsala gick de till kiosken, inte för att köpa något att äta utan för att, som de kommit överens om, råna kiosken. Adam skrek att de skulle döda den som jobbade i kiosken om hon inte gav dem pengarna och Ralph tog emot de 812 kr som den anställde lämnade över.

Bestäm påföljd för Adam och Ralph. Utgå från att de båda döms till ansvar för *rån*, (8 kap. 5 § BrB).

2. Utgå från de givna förutsättningarna i uppgift 1. Lägg dessutom till att utöver det som tidigare var känt framkom att Adam hade begått stöld av stort antal kaffeförpackningar från sin arbetsplats (överstigande värdegränsen för ringa brott). När stölden upptäcktes betalade Adam vad det kostade att köpa in nya kaffeförpackningar. Vilken betydelse skulle detta stöldbrott ha fått för påföljdsbestämningen om
 - a) stölden begicks två veckor efter det att rånet begåtts, men före domen?
 - b) stölden begicks två veckor efter det att råndomen meddelats?
3. Allan, 34 år, satt på konditoriets uteservering och njöt av en cappuccino i vårsolen. Han hade hängt av sig sin kavaj på stolen, för att inte spilla kaffe på den. I jackfickan låg hans plånbok, som innehöll körkort, kontokort, 5 000 kr i kontanter och några frimärken. Plötsligt skrek en bordsgranne till Allan att en annan gäst, 28-årige Ture, hade handen i Allans kavajficka. Allan tittade ned och upptäckte att Ture hade smugit in sin hand i innerfickan på kavajen och var på väg att fiska upp Allans

plånbok. Ture åtalades och dömdes senare för *försök till grov stöld* (8 kap. 4 och 12 §§ samt 23 kap. 1 § BrB).

(a) Bestäm påföljd för Ture. Utgå från att han tidigare inte är straffad, att han är arbetslös samt att han saknar egen bostad men oftast övernattar hemma hos sin bror som är alkoholiserad. Det finns inget i utredningen som tyder på att Ture själv har några alkoholproblem.

(b) Skulle bedömningen påverkas om det visar sig att Allan inte haft några pengar i plånboken? Fundera också över hur 29 kap. 1 § BrB "fungerar" i relation till osjälvständiga brott, som t.ex. försök och medverkan. Några svårigheter?